

УДК 340. 11
ББК 67. 9 (4Укр)
П 75

П 75 **Пріоритети національного реформування держави і права: теорія та практика: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 8 жовтня 2014 року. Тези наукових доповідей. – К., 2014. – 204 с.**

ISBN 978-966-457-193-4

У збірник увійшли кращі тези наукових доповідей з юридичних питань, які оприлюднені 8 жовтня 2014 року на Інтернет-сторінках сайту www.LegalActivity.com.ua, де можна також ознайомитися з відгуками, коментарями та науковими дискусіями учасників конференції, відвідувачів та гостей сайту. Також усі опубліковані матеріали конференції внесені до наукометричної бази РИНЦ (ліцензійний договір №543-09/2013).

Збірник стане у пригоді науковим, науково-педагогічним працівникам вищих навчальних закладів та наукових установ, докторантам, аспірантам, студентам юридичного спрямування, юристам, адвокатам, правознавцям, працівникам органів державної влади та місцевого самоврядування, іншим особам, яких цікавлять актуальні проблеми юриспруденції.

У збірнику максимально точно збережена орфографія, пунктуація та стилістика авторських текстів, які були запропоновані учасниками конференції.

Організаційний комітет Міжнародної юридичної науково-практичної Інтернет-конференції не завжди поділяє думки учасників конференції.

Повну відповідальність за зміст тез доповідей, достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів та наукових установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

ББК 67. 9 (4Укр)

Усі права захищені. За будь-якого використання матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язковим.

© Колектив авторів, 2014

ISBN 978-966-457-193-4

© МЮНПІК «Актуальна юриспруденція», 2014

СЕКЦІЯ 5.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС. КРИМІНОЛОГІЯ ТА КРИМІНАЛІСТИКА. КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО. СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА

ПОЧАТОК КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ: РЕФОРМАТОРСЬКИЙ ПІДХІД

БІЛОУС Василь Васильович,
*к. ю. н., доцент, доцент кафедри
криміналістики Національного юридичного
університету ім. Я. Мудрого*

БІЛОУС Ольга Петрівна,
*здобувач Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
ім. академіка В. В. Сташиса НАПрН України*

Майже два десятиліття тому Україну було проголошено правовою державою, в якій визнається і діє принцип верховенства права, Конституція має найвищу юридичну силу, закони приймаються на її основі і повинні відповідати їй. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень (ст. ст. 1, 8, ч. 2 ст. 19, ст. 56 Конституції України). Однак, дотепер перелічені законодавчі приписи так і не стали справжніми нормами прямої дії. Тому наріжним каменем національного ре-

формування держави і права повинно стати реальне впровадження принципу верховенства права в усі без виключень сфери життєдіяльності громадянина, суспільства і держави.

Розбудова ж України як дійсно суверенної і незалежної, демократичної, соціальної і правової держави стане можливою лише на потужних економічних підвалинах. Тому заслуговує на позитивну оцінку визнання Державною фіскальною службою України того факту, що сьогодні: 1) економіка Держави – це другий фронт; 2) працюючий бізнес – не лише основа національної економіки, але й гарантія безпеки України від внутрішніх терористичних та зовнішніх військових загроз; 3) відродження бізнесу, пограбованого та знищеного попередньою владою, – головний резерв наповнення бюджету. Підґрунтям для позитивного прогнозу на майбутнє слугують запевнення керівництва ДФС України у тому, що цей орган державної влади не менше ніж бізнес-спільнота зацікавлений у розвитку підприємницької ініціативи, у зв'язку з чим обіцяє докласти всіх зусиль до: 1) налагодження партнерських відносин між державою та бізнесом; 2) підтримки підприємництва та продовження конструктивного діалогу; 3) поліпшення адміністрування податків, створення сприятливих умов для роботи легального бізнесу [1, 2].

Одним із перших кроків до реалізації обіцяного можна вважати затвердження ДФС України у новій редакції Методичних рекомендацій щодо порядку взаємодії між підрозділами органів державної фіскальної служби при організації, проведенні та реалізації матеріалів перевірок платників податків, ключовим нововведенням яких стала зміна порядку передачі слідчим підрозділам фінансових розслідувань матеріалів перевірок для прийняття рішень про початок досудового розслідування. І якщо раніше матеріали перевірок передавалися їм незалежно від оскарження платником в адміністративному порядку зменшених до відшкодування сум ПДВ або нарахованих податкових зобов'язань, то тепер матеріали перевірок передаються протягом 10 робочих днів з дня прийняття податкового повідомлення-рішення (або відповідних вимог та рішень про застосування штрафних санкцій та нарахування пені – при проведенні перевірок єдиного внеску). У випадку ж адміністративного оскарження прийнятих рішень, зазначена документація

передається тільки після завершення процедури такого оскарження. Такі новації покликані зменшити кількість порушених досудових розслідувань у разі скасування прийнятих податкових повідомлень-рішень, що сприяє налагодженню діалогу між владою і бізнесом [3], так як відповідає давно назрілим очікуванням підприємців [4].

Слід визнати актуальність упровадження подібних змін, адже всупереч приписам ст. 21 ПК України, відповідно до яких посадові особи контролюючих органів зобов'язані дотримуватися Конституції України та діяти виключно у відповідності з Податковим кодексом та іншими законами і нормативними актами, забезпечувати сумлінне виконання покладених на контролюючі органи функцій, ефективну роботу та виконання завдань контролюючих органів відповідно до їх повноважень, не допускати порушень прав та охоронюваних законом інтересів громадян, підприємств, установ, організацій тощо, обсяг допущених ними порушень, які часто тягнуть за собою безперебільшень катастрофічні для підприємців наслідки, залишається надзвичайно великим. Так, лише протягом січня-серпня 2014 р. до Головних управлінь ДФС надійшло 8737 первинних скарг на 12374 податкові повідомлення-рішення, за результатами розгляду яких скасовано повністю та частково 2456 податкових повідомлень-рішень на 1723,2 млн грн. За цей же період часу до ДФС України надійшло 5276 повторних та первинних скарг на 7460 податкових повідомлень-рішень, за результатами розгляду яких скасовано повністю та частково ще 415 податкових повідомлень-рішень на 1694,2 млн грн. [5]. Із цього слідує, що службові особи територіальних органів ДФС, зловживаючи службовим становищем, на систематичній основі ухвалюють тисячі незаконних і необґрунтованих рішень, внаслідок яких сумлінні платники податків не тільки зазнають неправомірного донарахування багатомільярдних податкових зобов'язань та штрафних (фінансових) санкцій, але й стають жертвами безпідставного кримінального переслідування з усіма його негативними наслідками. Випадки ж притягнення державних службовців до відповідальності за такі зловживання залишаються скоріше виключенням, ніж правилом [6, 7], що зумовлює нагальну потребу в унесенні до нормативно-правових актів змін щодо запровадження реальної відповідальності службових осіб орга-

нів ДФС за вигадування правопорушень та прийняття податкових повідомлень-рішень без належних доказів їх вчинення [8].

Попри значущість згаданих вище змін до Методичних рекомендацій їх не можна вважати такими, що у повній мірі здатні забезпечити налагодження партнерських відносин між державою та бізнесом і створення сприятливого інвестиційного клімату [9]. Адже відповідно до п. 56.1 ст. 56 ПК України рішення, прийняті контролюючим органом, можуть бути оскаржені не тільки в адміністративному, але й в судовому порядку. І як засвідчує судова практика, не всі з допущених податківцями порушень законодавства усуваються в адміністративному порядку. Велика їх частина знаходить відповідну правову оцінку тільки під час наступної за адміністративним оскарженням процедури – судового розгляду. Так, з початку 2014 р. (станом на 01. 09. 2014 р.) на розгляді у судах різних інстанцій перебували 48483 справи на суму 125,7 млрд грн. за позовами платників податків до територіальних органів ДФС про визнання недійсними податкових повідомлень-рішень. Із них на користь платників податків було вирішено 15666 справ на суму 39,2 млрд грн. [5], що склало майже третину всіх справ у кількісному та якісному вимірі. Це засвідчує, що кожне третє кримінальне провадження, розпочате до завершення процедури судового оскарження, є завідомо безперспективним і таким, що призводить до нераціонального витрачання державним апаратом часових, трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів, а також порушення прав і законних інтересів широкого кола фізичних та юридичних осіб, застосування необґрунтованого процесуального примусу.

Однак, упроваджені ДФС України новації не торкнулися процедури судового оскарження. Тому ми вважаємо, що передання слідчим підрозділам фінансових розслідувань матеріалів податкових перевірок для прийняття рішень про початок досудового розслідування повинно бути на законодавчому рівні відтерміновано до моменту завершення судового оскарження (у разі його здійснення). Це відповідатиме правовим позиціям Пленуму Верховного Суду України, викладеним в абз. 1 п. 15 Постанови від 08. 10. 2004 р. № 15 «Про деякі питання застосування законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів», відповідно

до яких злочин, передбачений ст. 212 КК України, є закінченим з моменту фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів, які мали бути сплачені у строки та в розмірах, передбачених законодавством з питань оподаткування (тобто, сум *узгоджених* податкових зобов'язань), а саме – з наступного дня після настання строку, до якого мав бути сплачений податок, збір чи інший обов'язковий платіж, що відповідно до визначеного порядку вважається узгодженим і підлягає сплаті. Згідно ж з абз. 4 п. 56.18 ст. 56 ПК України при зверненні платника податків до суду з позовом щодо визнання недійсним рішення контролюючого органу грошове зобов'язання вважається *узгодженим* з дня набрання судовим рішенням законної сили.

Опоненти запропонованих нами законодавчих новацій можуть зауважити, що втілення останніх у життя може призвести до втрати доказів порушення податкового законодавства і ускладнити або унеможливити виконання окремих завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України). Однак, ці зауваження будуть безпідставними з огляду на наявність усіх правових інструментів для збирання доказів з одночасним забезпеченням державних інтересів і захистом прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку органів державної влади, їх посадових і службових осіб в рамках адміністративного судочинства шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ.

Так, згідно зі ст. 69 КАС України доказами в адміністративному судочинстві є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтують вимоги і заперечення осіб, які беруть участь у справі, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються судом на підставі пояснень сторін, третіх осіб та їхніх представників, показань свідків, письмових і речових доказів, висновків експертів. Докази суду надають особи, які беруть участь у справі. Суд може запропонувати надати додаткові докази або витребувати додаткові докази за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, або з власної ініціативи. Розгляд і вирішення справ в адміністративних судах здійснюються на засадах змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості

(ч. 1 ст. 11). Особи, які беруть участь у справі, зобов'язані добросовісно користуватися належними їм процесуальними правами і неухильно виконувати процесуальні обов'язки (ч. 2 ст. 49). В адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача, якщо він заперечує проти адміністративного позову (ч. 2 ст. 71). При цьому він наділений широким обсягом процесуальних прав, які забезпечують можливість його активної участі в справі та від ефективності реалізації яких залежить хід процесу та його результат. Зокрема, суб'єкт владних повноважень наділений правами щодо подання доказів, усних та письмових пояснень, доводів та заперечень, клопотань про залучення до участі в адміністративному процесі експерта чи спеціаліста; участі у дослідженні письмових і речових доказів, звуко- і відеозаписів, висновку експерта, огляді доказів у суді та за їхнім місцезнаходженням, допиті свідків тощо (ст. ст. 49, 66, 67, 138, 141, 143 – 149).

Однак, у більшості судових розглядів всупереч вимогам ч. 2 ст. 71 КАС України відповідач не виконує свої процесуальні обов'язки і самоусувається від активної реалізації вищеперелічених процесуальних прав, надаючи виключно формальні заперечення на позов, які не містять ніяких інших доказів порушення позивачем податкового законодавства крім тих, що відображені в акті перевірки. У цей же час позивач – платник податків вимушений активно доказувати протиправність рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, чого за приписами процесуального законодавства не зобов'язаний робити. А суд вимушений перебирати на себе ініціативу і в порядку ст. 11 КАС України вживати передбачені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи; пропонувати особам, які беруть участь у справі, подати докази або з власної ініціативи витребувати докази, яких, на думку суду, не вистачає. Це зумовлює актуальність посилення персональної відповідальності службових і посадових осібДФС не тільки за протиправні дії і рішення, але й за бездіяльність.

Відтак запропоновані нами пропозиції з їх нормативно-правовим і фактичним обґрунтуванням підлягають обов'яз-

ковому врахуванню при доопрацюванні та втіленні у життя Концепції реформування податкової системи України [10], проведенні податкової і кримінальної процесуальної реформ, результатом чого для сумлінних платників податків повинно стати запровадження системи законодавчих гарантій від необґрунтованого кримінального переслідування.

Список використаних джерел:

1. Білоус І. Розхитування економічної стабільності в Україні сьогодні – це злочин [Електронний ресурс] /Ігор Білоус // Прес-служба Державної фіскальної служби України. – 2014, 2 вересня. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/media-tsent/novini/162362.html>
2. Привітання Голови Державної фіскальної служби Ігоря Білоуса з Днем підприємця! [Електронний ресурс] // Прес-служба Державної фіскальної служби України. – 2014, 5 вересня. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/media-tsent/novini/163087.html>
3. Змінено порядок передачі слідчим підрозділам фінрозслідувань матеріалів перевірок для початку досудового розслідування [Електронний ресурс] // Прес-служба Державної фіскальної служби України. – 2014, 28 серпня. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/media-tsent/novini/161766.html>
4. Хоменко В. Спірні статті КПК повинні бути опрацьовані з бізнесом [Електронний ресурс] /Володимир Хоменко // Прес-служба Державної фіскальної служби України. – 2014, 24 вересня. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/media-tsent/novini/165552.html>
5. Інформація щодо оскаржень рішень органів доходів і зборів [станом на 01. 09. 2014] // Державна фіскальна служба. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/yuridichnim-osobam/vregulyuvannya-podatkovih-sp/informatsiya-schodo-oskarjen-rishen/165036.html>
6. На чиновників порушили справу за санкції проти компанії Порошенка [Електронний ресурс] // Українська правда. – 2014, 27 березня. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/27/7020531/>
7. Прокуратура вживає дієвих заходів щодо забезпечення конституційних засад підприємницької діяльності [Електронний ресурс] // Генеральна прокуратура України. – 2014, 6 вересня. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=143797

8. Фіскали «запровіряли» Полтавську птахофабрику. Аграрії проти [Електронний ресурс] // Економічна правда. – 2014, 4 вересня. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2014/09/4/488707/>
9. Президент запевнив інвесторів у твердому прагненні влади створити сприятливий інвестиційний клімат [Електронний ресурс] // Прес-служба Президента України. – 2014, 2 жовтня. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/31320.html>
10. Мінфін закликав бізнес до діалогу, щоб спільно побудувати європейську податкову систему [Електронний ресурс] // Прес-служба Міністерства фінансів України. – 2014, 25 вересня. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247630897.

ЕКСПЕРТНА ІНІЦІАТИВА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

ДУДИЧ Андрій Васильович,
*здобувач кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики Прикарпатського
юридичного інституту Національного
університету «Одеська юридична академія»*

Процесуальний закон надає право експерту, якщо це в інтересах з'ясування обставин, які мають значення для кримінального провадження, виходити за межі отриманого доручення про проведення експертизи і викласти у висновку експертизи виявлені в ході її проведення відомості, з приводу яких йому не були поставлені запитання (п. 4 ч. 3 ст. 69 КПК України). Зазначене право експерта в процесуальній науці отримало назву експертної ініціативи. Таке право експерта, на думку В. М. Тертишника, є важливою гарантією повноти і всебічності дослідження всіх обставин справи [1, с. 115].

Слід відзначити, що право експерта вийти за межі поставлених йому на вирішення питань було викликано судовою та